

การพัฒนาผู้ประกอบการเพื่อชุมชนในพื้นที่สงวน ชีวมณฑลแม่สา – คอกม้า จังหวัดเชียงใหม่

อนาวิน สุวรรณะ^{1*} ทศพร ไชยประคอง² ช่อทิพย์ นิมิตรกุล³ กมล เกียรติพงษ์¹
และ กฤษณ อร่ามศรี¹

บทความวิจัย

¹หลักสูตรการท่องเที่ยวและการบริการ คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50300

²หลักสูตรการบัญชี คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50300

³วิทยาลัยเทคโนโลยีและสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ 50220

*ผู้เขียนหลัก อีเมล: anavinmu@gmail.com

วันที่รับบทความ:
28 มกราคม 2564

วันแก้ไขบทความ:
22 พฤษภาคม 2564

วันตอบรับบทความ:
23 พฤษภาคม 2564

บทคัดย่อ

พื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา – คอกม้า จังหวัดเชียงใหม่ ได้รับความสนใจจากผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว และใช้ประโยชน์พื้นที่ในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น แต่การออกแบบกิจกรรมของผู้ประกอบการยังขาดความเชื่อมโยงกับคุณค่าของพื้นที่สงวนชีวมณฑลและวิถีชีวิตคนท้องถิ่น งานวิจัยนี้จึงสำรวจและออกแบบกิจกรรมศึกษาดูงานแบบมีส่วนร่วมของชุมชนและพัฒนาผู้ประกอบการเพื่อชุมชนในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา – คอกม้า ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีกระบวนการดังนี้ 1) การพัฒนากิจกรรมศึกษาดูงาน 2) การพัฒนาผู้ประกอบการเพื่อชุมชน และ 3) การพัฒนาและการอนุรักษ์พื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา – คอกม้า โดยการบูรณาการแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ผู้ประกอบการเพื่อชุมชน กระบวนการขึ้นชมอย่างสร้างสรรค์และการพัฒนาการศึกษาดูงาน ผลการดำเนินงานประกอบด้วย 1) ต้นแบบผู้ประกอบการเพื่อชุมชน 6 ต้นแบบ 2) กลยุทธ์การดำเนินกิจกรรมศึกษาดูงาน 10 กลยุทธ์ และ 3) กิจกรรมศึกษาดูงาน 19 กิจกรรม ในช่วงระยะเวลา 3 เดือน ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น คือ ผู้ประกอบการมีรายได้เพิ่มขึ้น 103,430 บาท การจ้างงานคนในชุมชนทำให้เกิดรายได้ 12,000 บาท และสร้างรายได้หมุนเวียนให้แก่ชุมชนจากการขายพืชท้องถิ่นตามฤดูกาล 8,090 บาท ผู้ประกอบการเพื่อชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้และสามารถจัดกิจกรรมศึกษาดูงานได้ รวมถึงถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์สู่ผู้ประกอบการรายอื่น ๆ เพื่อพัฒนาพันธมิตรทางธุรกิจและเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และขับเคลื่อนพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา-คอกม้าสู่การเป็นจุดหมายปลายทางของการศึกษาดูงานอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: จังหวัดเชียงใหม่ พื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา – คอกม้า ผู้ประกอบการเพื่อชุมชน ธุรกิจท่องเที่ยว กระบวนการขึ้นชมอย่างสร้างสรรค์

Community Entrepreneurship Development in Mae Sa – Kog Ma UNESCO Biosphere Reserve, Chiang Mai Province

Anavin Suwanna^{1,*}, Thodsaporn Chaiprakong², Chortip Nimitkul³,
Kamol Keatipong¹ and Kritsana Aramsri¹

Research Article

¹Tourism and Hospitality Program, Faculty of Business Administration and Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Lanna, Chiang Mai, 50300 Thailand

²Department of Accountancy, Faculty of Business Administration and Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Lanna, Chiang Mai, 50300 Thailand

³College of Integrated Science and Technology, Rajamangala University of Technology Lanna, Chiang Mai, 50220 Thailand

*Corresponding author's E-mail: anavinmu@gmail.com

Received:
28 January 2021

Received in revised form:
22 May 2021

Accepted:
23 May 2021

Abstract

Mae Sa – Kog Ma biosphere reserve in Chiang Mai province has recently attracted tourism entrepreneurs and the area has served extended tourism operational activities. Meanwhile, the activity designs of entrepreneurs are seen to lack linkage to biosphere reserve value and local people's way of life. This paper aims to explore and design the technical tour activities based on community participation and to develop community entrepreneurs in the Mae Sa – Kog Ma biosphere reserve. Participatory Action Research (PAR) as an operational tool is used for the following operations: 1) development of technical tour activities; 2) community entrepreneurship development; and 3) Mae Sa – Kog Ma biosphere reserve conservation and development with the integrated concepts of sustainable development, community entrepreneurship, appreciate influence control (AIC), and technical tour activities development. The operation results are seen in three aspects, which are, 1) six community entrepreneurship prototypes, 2) ten operational strategies of technical tour activities, and 3) nineteen technical tour activities. Additionally, the economic benefits in three months were an increase in the entrepreneur's revenue of 103,430 baht, a generated income from local employment of 12,000 baht, and a generate turnover income to the community from trading seasonal native plants of 8,090 baht. As the community entrepreneurs go through the learning process, they can organize technical tour activities. Next, they can transfer knowledge and share the experiences with other entrepreneurs to develop business alliances and collaborative networks with related organizations. Ultimately, the study can contribute to driving the Mae Sa – Kog Ma biosphere reserve as a sustainable technical tour destination.

Keywords: Chiang Mai province, Mae Sa – Kog Ma biosphere reserve, Community entrepreneurs, Tourism entrepreneur, Appreciate influence control

บทนำ

พื้นที่สงวนชีวมณฑล (Biosphere reserves) เป็นพื้นที่ที่กำหนดโดยโครงการมณูย์และชีวมณฑล (Man and the Biosphere) ขององค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization: UNESCO) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการอนุรักษ์ การพัฒนาอย่างยั่งยืน และการสนับสนุนด้านการศึกษา ฝึกอบรมและการวิจัย (Sethapun, 2017; UNESCO, 2020a) พื้นที่สงวนชีวมณฑลสามารถแบ่งพื้นที่เพื่อการจัดการออกเป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่ พื้นที่แกนกลาง (Core area) พื้นที่กันชน (Buffer zones) และพื้นที่รอบนอก (Transition area) (Pool-Stanvliet et al., 2018; UNESCO, 2020a) ซึ่งแต่ละองค์ประกอบสามารถดำเนินกิจกรรมแตกต่างกัน 4 ประเภท ได้แก่ การตั้งถิ่นฐานของชุมชน (Human settlement) การวิจัย (Research) การศึกษาและฝึกอบรม (Education & training) และการท่องเที่ยว (Tourism) (UNESCO, 2017) ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1971-2020 ปัจจุบันมีเครือข่ายพื้นที่สงวนชีวมณฑล จำนวน 714 แห่ง กระจายอยู่ใน 129 ประเทศทั่วโลก ครอบคลุมพื้นที่ 6,812,000 ตารางกิโลเมตร (UNESCO, 2020a)

ปัจจุบันประเทศไทยมีพื้นที่สงวนชีวมณฑลจำนวน 4 แห่ง ได้แก่ 1) พื้นที่สงวนชีวมณฑลสะแกราช จังหวัดนครราชสีมา ประกาศเมื่อปี พ.ศ. 2519 2) พื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา - คอกม้า จังหวัดเชียงใหม่ ประกาศเมื่อปี พ.ศ. 2520 3) พื้นที่สงวนชีวมณฑลสวนสัก - ห้วยตาก จังหวัดลำปาง ประกาศเมื่อปี พ.ศ. 2520 และ 4) พื้นที่สงวนชีวมณฑลป่าชายเลนจังหวัดระนอง ประกาศเมื่อปี พ.ศ. 2540 (UNESCO, 2020b) และขณะนี้ประเทศไทยอยู่ระหว่างการเสนอพื้นที่ดอยเชียงดาวต่อคณะกรรมการโครงการมณูย์และชีวมณฑลแห่งองค์การยูเนสโก เพื่อขอรับรองให้เป็นพื้นที่สงวนชีวมณฑลแห่งใหม่ของประเทศ (Nuipakdee, 2017) พื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา - คอกม้า ได้รับการประกาศให้เป็นพื้นที่สงวนชีวมณฑล เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ รวมถึงเป็นพื้นที่ต้นน้ำสำคัญของจังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่ 51,051 เฮกตาร์ (UNESCO, 2020b) หรือประมาณ 358,537.50 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ 4 อำเภอของจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอแมริม อำเภอหางดง และอำเภอสะเมิง (Nuipakdee, 2017)

พื้นที่เกือบทั้งหมดของพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา - คอกม้า ตั้งอยู่ลุ่มน้ำแม่สาในอำเภอแมริมและอำเภอสะเมิงบางส่วน เป็นพื้นที่ป่าอันอุดมสมบูรณ์และเป็นพื้นที่ภูเขาที่มีคนตั้งถิ่นฐานอยู่

อาศัยอยู่มากที่สุดแห่งหนึ่ง (UNESCO, 2020b) ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไทยพื้นเมืองและชาวไทยภูเขาจากกลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ กะเหรี่ยง ม้ง และลีซอ (Million, 2018) ประกอบอาชีพเกษตรกรรม พึ่งพาการเพาะปลูกพืชบนพื้นที่สูง โดยมีชุมชนเป็นกำลังสำคัญในการช่วยกันดูแลพื้นที่ป่า และหาแนวทางการจัดการและการวางแผนใช้ประโยชน์พื้นที่อย่างยั่งยืน รวมถึงช่วยกันป้องกันการรุกรานพื้นที่ป่าเพื่อประโยชน์ส่วนบุคคลตามพื้นที่กันชน เนื่องด้วยการประกาศเป็นพื้นที่สงวนชีวมณฑลไม่ส่งผลในทางกฎหมาย เป็นเพียงการประกาศให้ทราบและยอมรับว่าเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญด้านการอนุรักษ์ระดับโลก ดังนั้นการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและการอนุรักษ์พื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายวัฒนธรรมสูง จึงดำเนินการด้วยการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสำคัญระดับชาติและนานาชาติ เช่น สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ปางช้างแม่สา ฟาร์มกล้วยไม้ เป็นต้น ด้วยเหตุผลดังกล่าวส่งผลให้ชุมชนในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา - คอกม้า ได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก จากกลุ่มนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการ โดยเฉพาะธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวยังคงมีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา - คอกม้า (UNESCO, 2020a) โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีความโดดเด่น ทำให้แต่ละปีมีนักท่องเที่ยวมาเยือนมากกว่า 2 ล้านคนต่อปี (Boonyawat, 1997) ทำให้เกิดการขยายตัวของสถานประกอบการต่าง ๆ เช่น โรงแรม รีสอร์ท บ้านพัก ร้านอาหารและเครื่องดื่ม รวมถึงบริษัทและร้านค้าต่าง ๆ ซึ่งมีทั้งคนในชุมชนและนายทุนภายนอกเป็นเจ้าของกิจการ ทำให้สถานประกอบการในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา - คอกม้า มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการเติบโตทางเศรษฐกิจและนโยบายการส่งเสริมและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดกลุ่มนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกปี ซึ่งการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้และศึกษาดูงานเป็นทางเลือกหนึ่งในการพัฒนาชุมชนและสอดคล้องกับเป้าหมายของพื้นที่สงวนชีวมณฑล ดังนั้นจึงต้องแสวงหาวิธีการที่จะทำให้ผู้ประกอบการท้องถิ่น เกิดกระบวนการเรียนรู้และสามารถดำเนินกิจการสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการมณูย์และชีวมณฑลขององค์การยูเนสโก โดยรัฐบาลส่งเสริมให้ผู้ประกอบการภาคเอกชนจัดตั้งและดำเนินกิจกรรมที่มีผลต่อความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมและสังคมในเขตที่เหมาะสมของพื้นที่สงวนชีวมณฑลและพื้นที่โดยรอบ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ (Yangsangong, 2017)

สถานการณ์ที่เป็นอยู่เดิม

การจัดการพื้นที่สงวนชีวมณฑลมีความเชื่อมโยงกับการจัดการคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ให้สามารถอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน พื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา – คอกม้า (ภาพที่ 1) มีชุมชนตั้งอยู่ 61 หมู่บ้าน มีประชากรรวม 39,941 คน เป็นพื้นที่สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงใหม่ (Nuipakdee, 2017) แต่ยังไม่เป็นที่รู้จักของคนในพื้นที่และนอกพื้นที่ ชุมชนยังขาดความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการแบ่งเขตการจัดการพื้นที่ รวมถึงการยกระดับพื้นที่สู่การเป็นพื้นที่ต้นแบบในการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างยั่งยืนในระดับสากล (Department of National Parks, Wildlife and Plant Conservation, 2020) ปัจจุบันพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา – คอกม้า ได้รับความสนใจจากผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นทั้งผู้ประกอบการที่เป็นคนท้องถิ่นและนักลงทุนจากภายนอกที่เข้ามาใช้ประโยชน์พื้นที่ โดยเฉพาะธุรกิจประเภทโรงแรม รีสอร์ท บ้านพัก ร้านอาหาร ฟาร์มดอกไม้ ฯลฯ ซึ่งมีจำนวน 250 แห่ง และวิสาหกิจชุมชนจำนวน 118 แห่ง (Department of Agricultural Extension, 2020)

กลุ่มผู้ประกอบการส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าและความสำคัญของความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรมของพื้นที่ โดยเฉพาะเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าแมริม ซึ่งเป็นป่าต้นน้ำจัดเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำชั้น 1 เอ มีขนาดพื้นที่กว่า 140,000 ไร่ โดยโครงการหลวงหนองหอยได้ขอใช้ที่ดินเพื่ออยู่อาศัยและ

ทำการเกษตรประมาณ 2,000 ไร่ มีราษฎรเข้าร่วมโครงการประมาณ 600 ราย แต่จากการสำรวจของหน่วยงานภาครัฐ พบว่ามีการบุกรุกและแปรสภาพการใช้ประโยชน์ของที่ดินจากเกษตรกรรมเป็นธุรกิจที่พักและรีสอร์ท จำนวน 113 ราย รวมทั้งมีการบุกรุกพื้นที่ป่าเพิ่มเติม เปลี่ยนเจ้าของหรือขายกิจการให้นายทุนนอกพื้นที่ (Office of the Ombudsman, 2020) หากปัญหาดังกล่าวไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังอาจส่งผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตในชุมชน และเป็นสาเหตุของการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อให้การบูรณาการการแก้ไขปัญหาที่ดินดังกล่าวเป็นไปอย่างต่อเนื่อง จึงได้เสนอให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการจัดระเบียบที่อยู่อาศัยและที่ทำกินในพื้นที่ (Forest Resource Management Office 1, 2020) โดยการบูรณาการความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและเร่งสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าของพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา – คอกม้า ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้และเป็นฐานทรัพยากรของท้องถิ่นเพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถพัฒนาคุณค่าสินค้าและบริการที่มีอัตลักษณ์ รวมถึงสร้างแบรนด์ผลิตภัณฑ์ชุมชนบนฐานคุณค่าของพื้นที่สงวนชีวมณฑล

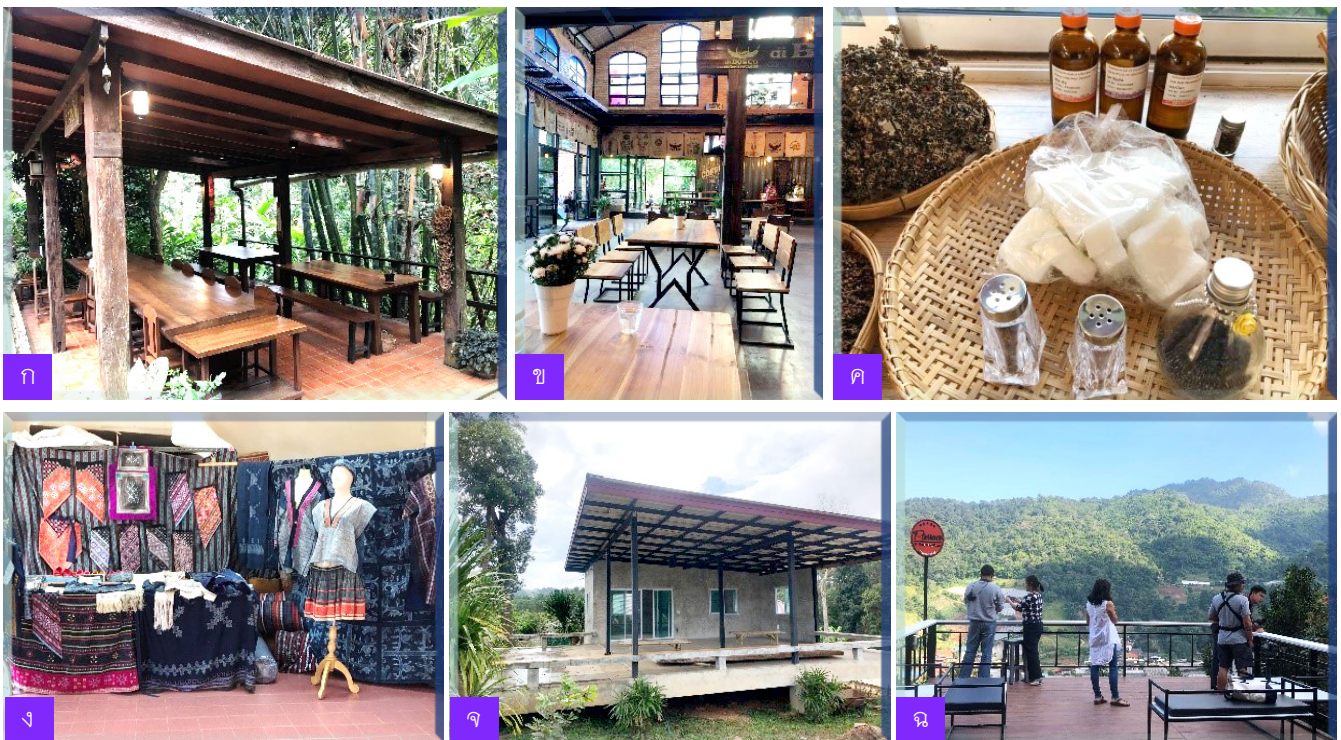
การรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิเบื้องต้นของพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา – คอกม้า เพื่อนำมาคัดเลือกพื้นที่ศึกษาร่วมกับข้อมูลเชิงพื้นที่จากการสอบถามในระดับพื้นที่ตั้งแต่จังหวัด-อำเภอ-ตำบล เกี่ยวกับผู้ประกอบการที่มีความโดดเด่นด้านการดำเนินงานเพื่อสังคมในระดับชุมชน พบว่า พื้นที่ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม เป็นพื้นที่ที่มีการรวมกลุ่มของผู้ประกอบการอย่างเข้มแข็ง คือกลุ่มการท่องเที่ยวโป่งแยง โดยมีผู้ประกอบการที่เป็น

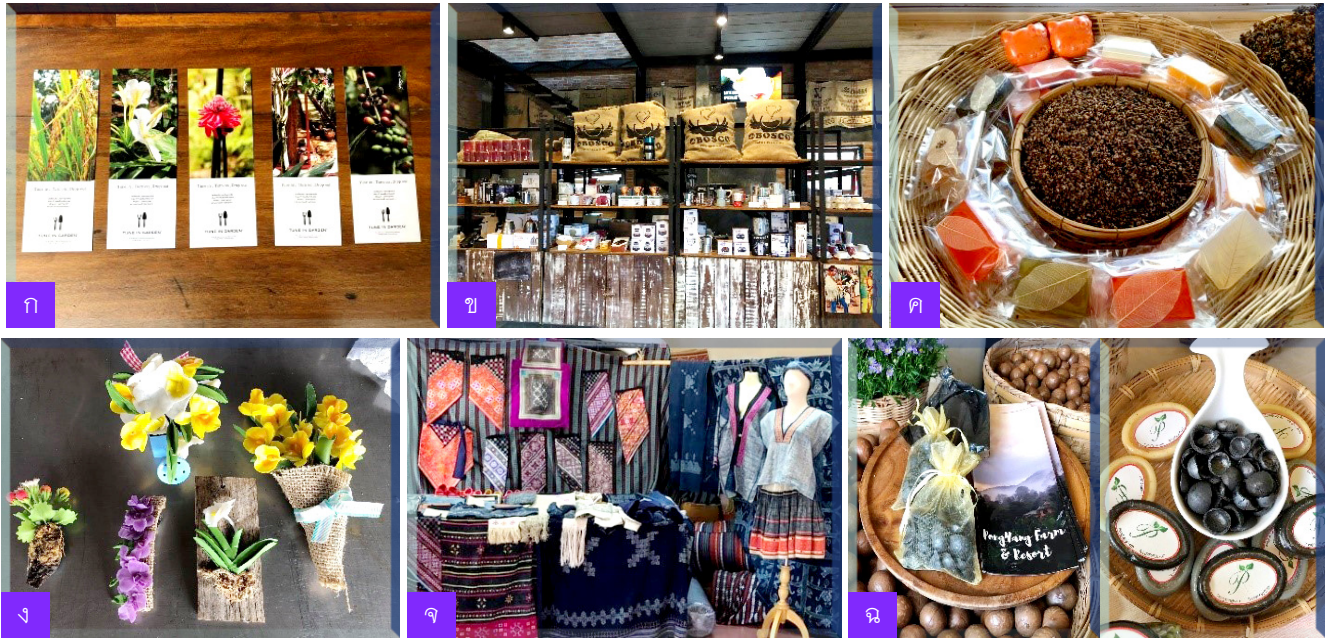
ภาพที่ 1 บริบทของพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา – คอกม้า

สมาชิกรวมจำนวน 60 ราย ส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการด้านที่พัก เช่น โรงแรม รีสอร์ท บ้านพักชุมชน เป็นต้น รองลงมาคือผู้ประกอบการร้านอาหาร ร้านกาแฟ แหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ (Pong Yaeng Sub-District Administrative Organization, 2020) และวิสาหกิจชุมชนที่ผลิตสินค้าและบริการ จำนวน 13 กลุ่ม จำนวนสมาชิกมากกว่า 200 คน (Department of Agricultural Extension, 2020) เมื่อกำหนดพื้นที่ศึกษาแล้วจึงใช้ Snowball technique ในระดับชุมชน เริ่มต้นจากการสอบถาม นักพัฒนาการท่องเที่ยว องค์การบริหารส่วนตำบลโป่งแยง นักวิชาการท้องถิ่นที่มีประสบการณ์ทำงานในพื้นที่ และประธานกลุ่มการท่องเที่ยวโป่งแยง โดยสอบถามรายชื่อผู้ประกอบการในพื้นที่ที่สวชนชื่นชมและสนใจ - คอกม้า ที่มีคุณลักษณะ ดังนี้ 1) เป็นผู้ประกอบการท้องถิ่นหรือวิสาหกิจชุมชน 2) ดำเนินธุรกิจมาแล้ว 1 ปีขึ้นไป 3) ผลิตภัณฑ์และบริการมีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรในพื้นที่ และ 4) มีวิสัยทัศน์ในการดำเนินธุรกิจเพื่อชุมชนอย่างน้อย 1 ด้าน (เช่น เศรษฐกิจพัฒนาอาชีพ ส่งเสริมวัฒนธรรม) เมื่อได้รายชื่อสถานประกอบการที่มีคุณลักษณะครบตามเกณฑ์ข้างต้น จึงสำรวจสถานที่จัดกิจกรรมพบว่าบางส่วนมีความพร้อมและอยู่ระหว่างการปรับปรุง (ภาพที่ 2)

ในช่วงเวลาที่ผ่านมาเมืองครีเอทีฟและหน่วยงานทั้งในประเทศและต่างประเทศเข้ามาศึกษาดูงานและทำกิจกรรมเชิงวิชาการในพื้นที่ตำบลโป่งแยงเพิ่มขึ้น ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้แทนชุมชน พบว่า ในแต่ละปีมีคณะผู้มาศึกษาดูงานในพื้นที่ประมาณ 40 - 50 กลุ่ม เช่น หน่วยงานภาครัฐ องค์กรและบริษัทเอกชน รวมถึงสถาบันการศึกษาต่าง ๆ อันเนื่องมาจากเครือข่ายการทำงานของคนในชุมชนและความโดดเด่นของพื้นที่ ซึ่งเป็นโอกาสและผลประโยชน์ทางธุรกิจจากการดำเนินกิจการโดยตรง ขณะเดียวกันกิจการและวิสาหกิจชุมชนหลายแห่งได้รับความสนใจ แต่ยังไม่สามารถจัดกิจกรรมศึกษาดูงานอย่างเต็มรูปแบบ ผู้ประกอบการจึงกำหนดค่าบริการได้เพียง 120 - 200 บาทต่อคน รายได้จากกิจกรรมของนักท่องเที่ยวประมาณ 70,000 - 90,000 บาทต่อปี ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ไม่มีกิจกรรมรองรับผู้มาเยือน จึงไม่สามารถจ้างงานคนในชุมชนและขาดรายได้หมุนเวียนจากการขายสินค้าและวัตถุดิบท้องถิ่นที่ใช้ในการจัดกิจกรรมศึกษาดูงาน ทั้งนี้ผู้ประกอบการได้พัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์สำหรับจำหน่ายเท่านั้น (ภาพที่ 3) ส่วนของที่ระลึกที่ใช้การจัดกิจกรรมศึกษาดูงานและทำกิจกรรมยังไม่ได้ถูกกำหนดไว้อย่างชัดเจน

ภาพที่ 2 สถานที่จัดกิจกรรม ก) สวนทูนอิน ข) Di Bosco Coffee Specialist ค) วิสาหกิจชุมชน บ้านกองแหะ ง) วิสาหกิจชุมชน กลุ่มเพาะเลี้ยงกล้วยไม้บ้านปงไคร้ จ) วิสาหกิจชุมชนดาวม่วง งานผ้าเย็บถุง และ ฉ) โป่งแยงฟาร์ม

ภาพที่ 3 ของที่ระลึก ก) โปสการ์ด สวนทูนอิน ข) อุปกรณ์ชงกาแฟ Di Bosco Coffee Specialist ค) สบู่มะขาม วิสาหกิจชุมชน บ้านกองแหะ ง) กล้วยไม้ประดิษฐ์ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเพาะเลี้ยงกล้วยไม้บ้านปงไคร้ จ) ผ้าใยกล้วย วิสาหกิจชุมชนดาวม่วง งานผ้าใยกล้วย และ ฉ) สบู่เปลือกแมคคาเดเมีย โปงแยงฟาร์ม

ดังนั้น การพัฒนาผู้ประกอบการโดยสร้างการเรียนรู้และแนวทางปฏิบัติผ่านการประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนชุมชน นักวิชาการ และผู้ประกอบการท้องถิ่น ฯลฯ ร่วมกันสำรวจความพร้อมของการจัดกิจกรรมของผู้ประกอบการที่ต้องการพัฒนาให้เป็นแหล่งเรียนรู้และศึกษาดูงานทั้ง 6 แห่ง พบว่า ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ยังไม่ได้ดำเนินการกำหนดแคมเปญของธุรกิจ ประเภท/สาขาของการศึกษาดูงาน ชื่อเส้นทางศึกษาและดูงานวิชาการ การพัฒนากิจกรรมศึกษาดูงาน ผู้ให้ข้อมูลความรู้ตลอดกิจกรรม ผู้ให้ข้อมูลรายกิจกรรม ของที่ระลึกสำหรับกลุ่มศึกษาดูงาน จุดศึกษาดูงานที่สำคัญของชุมชน จุดขายสินค้าและผลิตภัณฑ์ชุมชน และความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ

กระบวนการที่ใช้ในการเปลี่ยนแปลงและการยอมรับของชุมชนเป้าหมาย

การวิจัยเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วมมุ่งพัฒนาผู้ประกอบการเพื่อชุมชนในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา – ดอกไม้ โดยศึกษาหลักการพัฒนาย่างยั่งยืน ผู้ประกอบการเพื่อชุมชน การพัฒนา กิจกรรมศึกษาดูงานวิชาการ โดยใช้กระบวนการชั้นชมอย่าง

สร้างสรรค์เป็นเครื่องมือในการสร้างปฏิบัติการต้นแบบของผู้ประกอบการเพื่อชุมชน ในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา – ดอกไม้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) การพัฒนากิจกรรมศึกษาดูงาน

ขั้นตอนที่ 1 การเรียนรู้แนวคิดการพัฒนากิจกรรมศึกษาดูงาน

การพัฒนาผู้ประกอบการท้องถิ่นในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา – ดอกไม้ ใช้แนวคิดการพัฒนา กิจกรรมศึกษาดูงานวิชาการ (Technical tour) เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และการพัฒนา แบบมีส่วนร่วม และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับออกแบบและ พัฒนากิจกรรมรองรับนักเดินทางกลุ่มการประชุมและศึกษาดูงาน ดังนี้

1.1) สวนทูนอิน (Tune In Garden) – ภายใต้แคมเปญ

“กินหอม ตอมม่วน” ออกแบบกิจกรรมเมนูอาหารท้องถิ่นที่ใช้วัตถุดิบตามฤดูกาลเฉพาะท้องถิ่น เพื่อลดการนำเข้าวัตถุดิบจากภายนอกและสร้างอัตลักษณ์อาหารให้กับชุมชน โดยใช้ชื่อเส้นทางศึกษาดูงาน “ธรรมชาติรังสรรค์ อาหารแห่งฤดูกาล” ผู้ประกอบการพัฒนา กิจกรรมรองรับกลุ่มการประชุมและศึกษาดูงาน ด้านเศรษฐกิจสีเขียว เน้นการเรียนรู้คุณค่าของวัตถุดิบที่เป็นพืชท้องถิ่นตามฤดูกาล 3 ชนิด ได้แก่ ผักกูด ดอกต้าง และดอกอินลาว โดยนำมาออกแบบเมนูอาหารผสมผสานกับวัตถุดิบท้องถิ่นชนิดอื่น ๆ เพื่อจัดกิจกรรมศึกษาดูงานที่เป็นอัตลักษณ์ของสวนทูนอิน

1.2) Di Bosco – Coffee Specialist ภายใต้แคมเปญ “Coffee Specialist” มุ่งเน้นกิจกรรมส่งเสริมอาชีพสำหรับเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ให้เข้ามาเรียนรู้วิธีการทำกาแฟจนสามารถทำงานในร้านกาแฟได้อย่างมืออาชีพ โดยใช้ชื่อเส้นทางศึกษาดูงาน “สร้างอาชีพอย่างเชี่ยวชาญ..ส่งมอบกาแฟมาตรฐานสากล” จัดกิจกรรมด้านการส่งเสริมอาชีพ คือ การเรียนรู้เกี่ยวกับการชงกาแฟ การคั่วกาแฟ และการตกแต่งแก้วกาแฟ โดยเพิ่มทักษะด้านการจัดงานอีเวนต์และกิจกรรมศึกษาดูงาน เพื่อฝึกฝนให้กลุ่มเยาวชนเกิดทักษะและประสบการณ์เพิ่มขึ้น

1.3) วิสาหกิจชุมชนบ้านกองแหะ ภายใต้แคมเปญ “แหล่งเรียนรู้ชุมชนสู่สากล” มุ่งเน้นกิจกรรมการเรียนรู้และแปรรูปผลิตภัณฑ์จากมะแข่น ซึ่งบ้านกองแหะเป็นแหล่งผลิตมะแข่นที่มีคุณภาพดี โดยใช้ชื่อเส้นทางศึกษาดูงาน “มะแข่น: ผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่แหล่งเรียนรู้ระดับสากล” และจัดกิจกรรมแปรรูปมะแข่นเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่มขึ้นและถ่ายทอดเทคนิคให้กับสมาชิกและกลุ่มนักเรียนในโรงเรียนบ้านกองแหะ

1.4) วิสาหกิจชุมชนดาวม่วง งานผ้าใยกล้วย ภายใต้แคมเปญ “สีลันลานตา งานผ้าใยกล้วย” วิสาหกิจชุมชนดาวม่วงงานผ้าใยกล้วย มุ่งเน้นพัฒนากิจกรรมการทำผ้าใยกล้วยที่เป็นวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชาวม้ง ชุมชนบ้านแม่สาบน้อย โดยใช้ชื่อเส้นทางศึกษาดูงาน “ชุมชนหัตถกรรมสร้างสรรค์ สืบสานงานผ้าใยกล้วย” และจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการทอผ้าใยกล้วย รองรับกลุ่มผู้มาประชุมและศึกษาดูงานในชุมชน

1.5) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเพาะเลี้ยงกล้วยไม้พ้ามุยบ้านปางไคร้ ภายใต้แคมเปญ “คืนกล้วยไม้สู่ป่า คืนคุณค่าสู่ชุมชน” มุ่งเน้นจัดกิจกรรมการเพาะเลี้ยงกล้วยไม้พ้ามุยและกล้วยไม้หายาก เพื่ออนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่ต้นน้ำชุมชน โดยใช้ชื่อเส้นทางศึกษาดูงาน “พ้ามุย: กล้วยไม้เพื่อการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ” และพัฒนากิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกล้วยไม้ที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน

1.6) ไป่งแยงฟาร์ม (Pong Yang Farm) ภายใต้แคมเปญ “ไป่งแยงฟาร์มทุฟักขึ้น” มุ่งเน้นกิจกรรมลดของเสียจากการให้บริการอาหาร โดยใช้ชื่อเส้นทางศึกษาดูงาน “ไป่งแยงฟาร์มลดของเสียจากอาหารระดับชุมชน” จากกิจกรรมการแปรรูปแมคคาเดเมีย โดยใช้ประโยชน์จากทุกส่วนเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อรองรับกลุ่มศึกษาดูงานด้านการลดขยะและชุมชนคาร์บอนต่ำ

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนากิจกรรมศึกษาดูงานแบบมีส่วนร่วม

การออกแบบกิจกรรมเพื่อพัฒนาพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา – ดอกไม้ เป็นการพัฒนาการศึกษาแบบมีส่วนร่วม

บนฐานทรัพยากรในพื้นที่ เพื่อสร้างอัตลักษณ์และความโดดเด่นของกิจกรรม สร้างรายได้หมุนเวียนให้กับชาวบ้าน และยังคงความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่ป่าต้นน้ำที่สำคัญของชุมชน โดยเน้นการพัฒนากิจกรรมศึกษาดูงานวิชาการ ใช้วิธีการลงพื้นที่สำรวจ ประชุมระดมความคิดและสาธิตกิจกรรมที่มีอยู่ในปัจจุบันของผู้ประกอบการท้องถิ่น จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อปรับปรุงและออกแบบกิจกรรมศึกษาดูงานบนฐานทรัพยากรในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา – ดอกไม้ ดังนี้

2.1) สวนทูนอิน – บ้านม่วงคำ ได้กำหนดและออกแบบกิจกรรมการปรุงอาหารจากพืชตามฤดูกาลท้องถิ่น ลดการนำเข้าวัตถุดิบจากภายนอก เพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวกลุ่มการประชุมและศึกษาดูงาน ได้แก่ การทำยำผักกูดในสวน การปรุงน้ำพริกดอกต้าง และการทำแกงแคดอกอินลาว (ภาพที่ 4)

2.2) Di Bosco – Coffee Specialist – บ้านโป่งแยงนอก ได้กำหนดและออกแบบกิจกรรมศิลปะการชงกาแฟโดยพนักงานของร้านที่เป็นเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ที่ผ่านการฝึกอบรมมาตรฐานระดับสากล เพื่อให้บริการและรองรับกลุ่มการประชุมและศึกษาดูงาน ได้แก่ การคั่วกาแฟ การทำลาเต้อาร์ท (Latte arts) และการตกแต่งเครื่องดื่มด้วยดอกไม้ (ภาพที่ 5)

2.3) วิสาหกิจชุมชนบ้านกองแหะ – บ้านกองแหะ ได้ปรับปรุงและออกแบบกิจกรรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากมะแข่นที่เป็นสมุนไพรท้องถิ่น เพื่อให้บริการและรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มการประชุมและศึกษาดูงาน ได้แก่ การทำขนมพุมะแข่น การทำสบู่มะแข่น และการทำขนมจากมะแข่น (ภาพที่ 6)

2.4) วิสาหกิจชุมชนดาวม่วง งานผ้าใยกล้วย – บ้านแม่สาบน้อย ได้ปรับปรุงและออกแบบกิจกรรมงานหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้านงานผ้าใยกล้วย เพื่อให้บริการและรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มการประชุมและศึกษาดูงาน ได้แก่ การทอผ้าใยกล้วย (ล่อ ต้า ต่อเส้น) การทอผ้าใยกล้วย การเขียนลายเทียน และการย้อมสีผ้าใยกล้วย (ภาพที่ 7)

2.5) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเพาะเลี้ยงกล้วยไม้พ้ามุย – บ้านปางไคร้ ได้พัฒนาและยกระดับกิจกรรมการเพาะเลี้ยงกล้วยไม้พ้ามุย การปล่อยกล้วยไม้พ้ามุยคืนสู่ธรรมชาติ เพื่อให้บริการและรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มการประชุมและศึกษาดูงาน ได้แก่ การเพาะเลี้ยงกล้วยไม้พ้ามุย การประดิษฐ์กล้วยไม้ดิน และการชงชาดอกเอื้องคำ (ภาพที่ 8)

2.6) ไป่งแยงฟาร์ม – บ้านม่วงคำ ได้กำหนดและออกแบบกิจกรรมการลดขยะเป็นศูนย์จากกระบวนการผลิตและแปรรูปผลิตภัณฑ์จากแมคคาเดเมีย เพื่อให้บริการและรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มการประชุมและศึกษาดูงาน ได้แก่ การทำคุกกี้

แมคคาเดเมีย การทำไอศกรีมแมคคาเดเมีย และการทำสบู่จากเปลือกแมคคาเดเมีย (ภาพที่ 9)

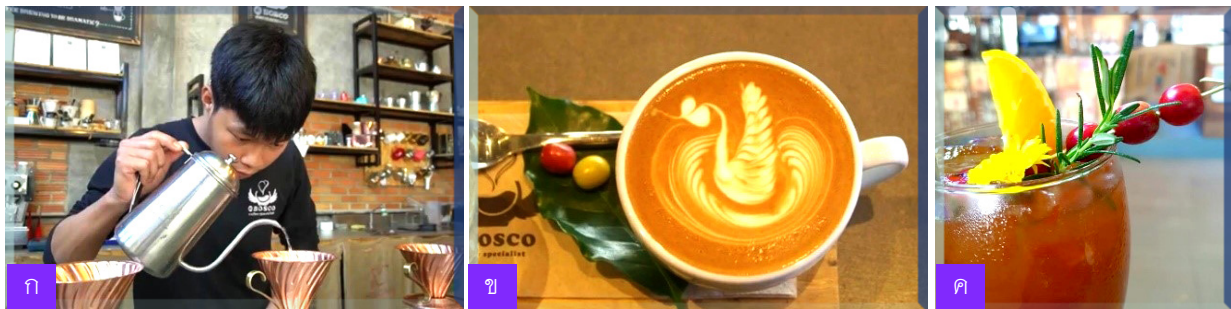
การพัฒนากิจกรรมศึกษาดูงานของผู้ประกอบการเพื่อสังคม 6 แห่ง จำนวน 19 กิจกรรม ส่งเสริมการสร้างผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา – คอกม้า โดยใช้วัตถุดิบที่หมุนเวียนในแต่ละฤดูกาลเพื่อสร้างรายได้และความเข้มแข็งให้กับชุมชน โดยคำนึงถึงคุณภาพและความโดดเด่นของ

กิจกรรมศึกษาดูงานวิชาการ ผลการทดสอบต้นแบบกิจกรรมที่ออกแบบและพัฒนาบนฐานทรัพยากรที่เป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ โดยจัดลำดับความโดดเด่นและความน่าสนใจของแต่ละกิจกรรมได้ดังตารางที่ 1

ผลการทดสอบต้นแบบกิจกรรมศึกษาดูงานวิชาการพบว่า กิจกรรมที่มีความโดดเด่นและสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของท้องถิ่นมากที่สุด จำแนกได้ดังนี้ 1) การริเริ่มเศรษฐกิจหมุนเวียน

ภาพที่ 4 การออกแบบกิจกรรมของสวนทูนอิน – บ้านม่วงคำ ก) การทำยาฝักกูดในสวน ข) การปรุงน้ำพริกดอกต้าง และ ค) การทำแกงแคดอกอินลาว

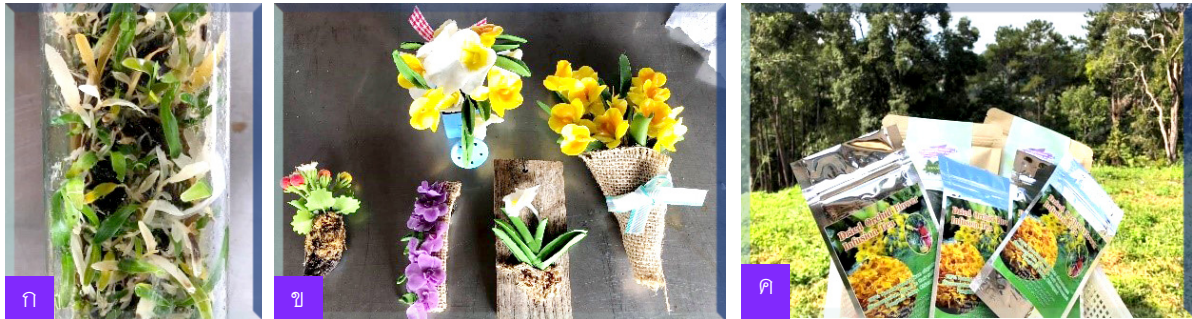
ภาพที่ 5 การออกแบบกิจกรรมของ Di Bosco – Coffee Specialist – บ้านโป่งแยงนอก ก) การดริปกาแฟ ข) การทำลาเต้อาร์ท และ ค) การตกแต่งเครื่องดื่มด้วยดอกไม้

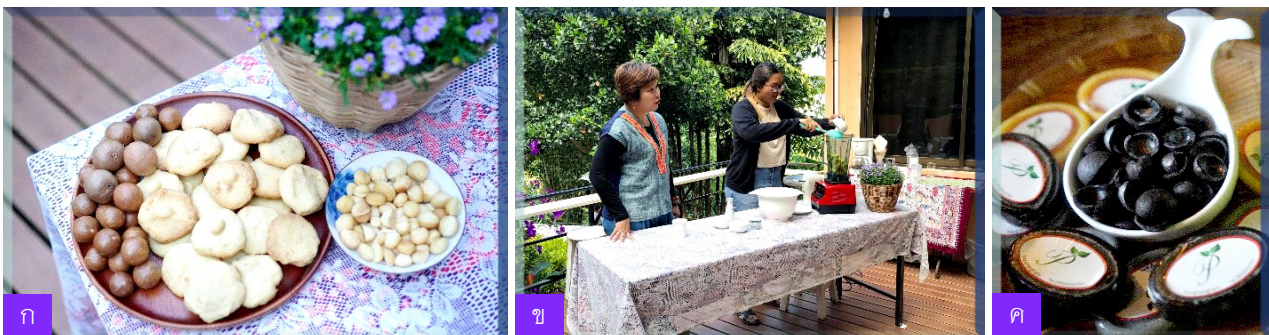
ภาพที่ 6 การออกแบบกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชนบ้านกองแหะ – บ้านกองแหะ ก) การทำแฮมพูมะแข่น ข) การทำสบู่มะแข่น และ ค) การทำขนมจากมะแข่น

ภาพที่ 7 การออกแบบกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชนดาวม่วง งานผ้าใยกล้วย – บ้านแม่สาบน้อย ก) การทำงานผ้าใยกล้วย (สอ ต่ำ ต่อเส้น) ข) การทอผ้าใยกล้วย ค) การเขียนลายเทียน และ ง) การย้อมสีผ้าใยกล้วย

ภาพที่ 8 การออกแบบกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเพาะเลี้ยงกล้วยไม้พ้ามุ่ย – บ้านปงไคร้ ก) การเพาะเลี้ยงกล้วยไม้พ้ามุ่ย ข) การประดิษฐ์กล้วยไม้ดิน และ ค) การขงชาดอกเอื้องคำ

ภาพที่ 9 การออกแบบกิจกรรมของโป่งแยงฟาร์ม – บ้านม่วงคำ ก) การทำคุกกี้แมคคาเดเมีย ข) การทำไอศกรีมแมคคาเดเมีย และ ค) การทำสปูจากเปลือกแมคคาเดเมีย

คือ การทำย่ำผักกูดในสวน 2) การพัฒนาอาชีพ คือ การตริปากแพ 3) การเรียนรู้ชุมชน คือ การทำแชมพูมะเข้ 4) การส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น คือ การทำงานผ้าใยกล้วย (ล่อ-ดำ-ต่อเส้น) 5) การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ คือ การเพาะเลี้ยงกล้วยไม้ฟ้ามุ่ย และ 6) การลดของเสียจากอาหาร คือ การทำคุกกี้แมคคาเดเมีย

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาการจัดกิจกรรมศึกษาดูงานวิชาการ

การเรียนรู้การจัดกิจกรรมบนฐานทรัพยากรและเชื่อมโยงกับพื้นที่สวนชีววัฒนธลของกลุ่มผู้ประกอบการ ชุมชนท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีดังนี้

3.1) สวนทูนอิน นำเสนอกิจกรรมการทำเมนูอาหาร ได้แก่ การทำย่ำผักกูดในสวน การปรุงน้ำพริกดอกต้าง และการทำแกงแคดอกอินลาว สำหรับรองรับการจัดงานประชุม ประมาณ 30-45 คน มีห้องพัก จำนวน 3 ห้อง ห้องประชุมในอาคารรองรับได้ประมาณ 15 คน และสถานที่จัดประชุมนอกอาคาร รองรับได้ 30-45 คน สถานที่รับประทานอาหารรองรับผู้เข้าประชุม จุดขายของที่ระลึกภายใต้แบรนด์สวนทูนอิน ที่จอดรถประมาณ 6-8 คัน และห้องน้ำจำนวน 4 ห้อง รวมถึงจุดดูงานที่สำคัญ เช่น อนุสาวรีย์และมิวเซียม ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ห้องทำงานของคุณรงค์ วงษ์สวรรค์ ศิลปินแห่งชาติสาขาวรรณศิลป์ ประจำปี พ.ศ. 2538

3.2) Di Bosco Coffee & Specialist นำเสนอกิจกรรมรองรับกลุ่มการประชุมและศึกษาดูงานด้านการพัฒนาอาชีพ ผ่านกิจกรรมการตริปากแพ การทำลาเต้อาร์ท และการตกแต่งเครื่องดื่มด้วยดอกไม้ โดยจุดดูงานที่สำคัญ เช่น จุดชงกาแฟ โรงคั่วกาแฟ เรือนเพาะกล้วยไม้ แปลงดอกไม้ ห้องประชุมในอาคาร รองรับได้ประมาณ 40-50 คน พร้อมสถานที่รับประทานอาหาร จุดขายของที่ระลึก ที่จอดรถประมาณ 15-20 คัน และห้องน้ำจำนวน 6 ห้อง

3.3) วิสาหกิจชุมชนบ้านกองแหะ นำเสนอกิจกรรมรองรับกลุ่มการประชุมและศึกษาดูงานด้านการเรียนรู้ชุมชน ผ่านกิจกรรมการทำแชมพูมะเข้ การทำสบู่มะเข้ และการทำขนมจากมะเข้ โดยมีจุดดูงานที่สำคัญ เช่น แปลงผักอินทรีย์พืชตามโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชตามพระราชดำริฯ อีกทั้งยังให้บริการที่พัก จำนวน 4 ห้อง สถานที่จัดประชุมหรือกิจกรรมนอกอาคาร รองรับได้ 10-20 คน สถานที่รับประทานอาหาร รองรับผู้เข้าประชุม 10-20 คน ร้านขายสินค้าและผลิตภัณฑ์ของชุมชน ที่จอดรถประมาณ 6-8 คัน และห้องน้ำ จำนวน 2 ห้อง

3.4) วิสาหกิจชุมชนดาวม่วง งานผ้าใยกล้วย นำเสนอ

กิจกรรมรองรับกลุ่มการประชุมและศึกษาดูงานด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น ผ่านกิจกรรมการทำงานผ้าใยกล้วย (ล่อ-ดำ-ต่อเส้น) การเขียนลายเทียน การทอผ้าใยกล้วย และการย้อมสีผ้าใยกล้วย โดยมีจุดดูงานที่สำคัญ เช่น แปลงต้นกล้วย อ่างเก็บน้ำบ้านแม่สาใหม่ ต้นไม้ทรงปลูกในรัชกาลที่ 9 เป็นต้น อีกทั้งให้บริการที่พักของกลุ่มการท่องเที่ยวบ้านแม่สา น้อย สถานที่จัดประชุมสามารถขออนุญาตใช้อาคารศูนย์พัฒนารายการบนพื้นที่สูงรองรับได้ประมาณ 30 คน สถานที่รับประทานอาหารรองรับได้ 30 คน ร้านขายผลิตภัณฑ์ของชุมชน ที่จอดรถประมาณ 8-12 คัน และห้องน้ำ จำนวน 3 ห้อง

3.5) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเพาะเลี้ยงกล้วยไม้ฟ้ามุ่ยบ้านปงไคร้ นำเสนอกิจกรรมรองรับกลุ่มการประชุมและศึกษาดูงานด้านการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ ผ่านกิจกรรมการเพาะเลี้ยงกล้วยไม้ฟ้ามุ่ย เช่น การนำต้นกล้วยไม้ฟ้ามุ่ยออกจากขวดแก้ว และจัดทำแผ่นไม้สำหรับติดต้นกล้วยไม้เพื่อนำต้นกล้วยไม้ลงดินปลูกต้นน้ำ เป็นต้น การประดิษฐ์กล้วยไม้ดิน และการชงชาดอกเอื้องคำ โดยมีจุดดูงานที่สำคัญ เช่น ป่าต้นน้ำของชุมชน ต้นไม้ประจำหมู่บ้าน โรงเรียนเพาะเลี้ยงกล้วยไม้ ส่วนที่ปลูกสามารถเลือกใช้บริการของกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนบ้านปงไคร้ สถานที่จัดประชุมในอาคารศูนย์บริการการท่องเที่ยวบ้านปงไคร้ รองรับได้ประมาณ 30 คน สถานที่รับประทานอาหารรองรับได้ 30 คน มีจุดขายผลิตภัณฑ์ของชุมชน ที่จอดรถ 5-10 คัน และห้องน้ำ จำนวน 4 ห้อง

3.6) ปิงแยงฟาร์ม นำเสนอกิจกรรมรองรับกลุ่มการประชุมและศึกษาดูงานด้านการลดของเสียจากอาหาร ผ่านกิจกรรมการทำคุกกี้แมคคาเดเมีย การทำไอศกรีมแมคคาเดเมีย และการทำสบู่จากเปลือกแมคคาเดเมีย ซึ่งทุกกระบวนการผลิตของกิจกรรมลดปริมาณขยะของชุมชนบ้านม่วงคำที่ขับเคลื่อนหมู่บ้านปลอดขยะและคาร์บอนจากกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยมีจุดดูงานที่สำคัญ เช่น แปลงแมคคาเดเมีย แปลงอโวคาโด และการปลูกพืชแบบผสมผสาน ส่วนที่พักมีบ้านพัก 2 หลัง และห้องพัก 4 ห้อง สถานที่จัดประชุมนอกอาคารและสถานที่รับประทานอาหารรองรับได้ 30 คน จุดขายผลิตภัณฑ์ของชุมชน ที่จอดรถประมาณ 5-10 คัน และห้องน้ำ จำนวน 6 ห้อง

จากการเรียนรู้แนวคิดการพัฒนากิจกรรมศึกษาดูงาน การออกแบบกิจกรรมศึกษาดูงาน การพัฒนาการจัดกิจกรรมศึกษาดูงานวิชาการและการพัฒนาพื้นที่สวนชีววัฒนธล ทำให้ผู้ประกอบการสามารถพัฒนากลยุทธ์การดำเนินงานของผู้ประกอบการในพื้นที่สวนชีววัฒนธลแม่สา - ดอกไม้

ตารางที่ 2 แสดงกลยุทธ์การดำเนินงานของผู้ประกอบการในพื้นที่สวนชีววัฒนธลแม่สา - ดอกไม้ ประกอบด้วย แคมเปญ

ตารางที่ 1 การจัดลำดับความโดดเด่นของกิจกรรมศึกษาดูงานวิชาการ

ลำดับ	กิจกรรม	จำนวน	ร้อยละ	อันดับ
1	การริเริ่มเศรษฐกิจหมุนเวียน – สวนทูนอิน			
	1) การทำย่ำผักกูดในสวน	25	71.43	1
	2) การปรุงน้ำพริกดอกตำ	6	17.14	2
	3) การทำแกงแคดอกอินลาว	4	11.43	3
2	การพัฒนาอาชีพ – Di Bosco – Coffee Specialist			
	1) การคั่วกาแฟ	20	57.14	1
	2) การทำลาเต้อาร์ต	8	22.86	2
	3) การตกแต่งเครื่องดื่มด้วยดอกไม้	7	20.00	3
3	การเรียนรู้ชุมชน – วิสาหกิจชุมชนบ้านกองแหะ			
	1) การทำแชมพูมะขาม	23	65.71	1
	2) การทำสบู่มะขาม	7	20.00	2
	3) การทำขนมจากมะขาม	5	14.29	3
4	การส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น – วิสาหกิจชุมชนดาวม่วง งานผ้าใยกล้วย			
	1) การทำงานผ้าใยกล้วย (สอ ต่า ต่อเส้น)	26	74.29	1
	2) การเขียนลายเทียน	6	17.14	2
	3) การทอผ้าใยกล้วย	2	5.71	3
	4) การย้อมสีผ้าใยกล้วย	1	2.86	4
5	การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ – วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเพาะเลี้ยงกล้วยไม้พ้ามุ่ยบ้านปางไคร์			
	1) การเพาะเลี้ยงกล้วยไม้พ้ามุ่ย	22	62.86	1
	2) การประดิษฐ์กล้วยไม้ดิน	9	25.71	2
	3) การขยายดอกเอื้องคำ	4	11.43	3
6	การลดของเสียจากอาหาร – ไป่งแยงฟาร์ม			
	1) การทำคุกกี้แมคคาเดเมีย	20	57.14	1
	2) การทำไอศกรีมแมคคาเดเมีย	9	25.72	2
	3) การทำสบู่จากเปลือกแมคคาเดเมีย	6	17.14	3

ของธุรกิจ ประเภทหรือสาขาของการศึกษาดูงาน ชื่อเส้นทางศึกษาและดูงานวิชาการ การพัฒนากิจกรรมศึกษาดูงาน ผู้ให้ข้อมูลความรู้ตลอดกิจกรรม ผู้ให้ข้อมูลรายกิจกรรม ของที่ระลึกสำหรับลูกค้า จุดศึกษาดูงานที่สำคัญของชุมชน จุดขายสินค้าที่มาจากชุมชน และความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ผู้ประกอบการมีวิสัยทัศน์และความมุ่งมั่นที่จะร่วมกันดำเนินการเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ขับเคลื่อนและพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ธรรมชาติที่สำคัญของประเทศและภูมิภาค โดยมีเป้าหมายในการกระจายผลประโยชน์สู่ชุมชน เช่น จ้างงานคนท้องถิ่นและสร้างรายได้ของครัวเรือน ผลักดันการ

ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ต่อยอดภูมิปัญญาและทรัพยากรท้องถิ่นให้เป็นผลิตภัณฑ์และบริการที่มีเอกลักษณ์ และลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากกระบวนการผลิตสินค้าและให้บริการลูกค้า

2) การพัฒนาผู้ประกอบการเพื่อชุมชน

การพัฒนาผู้ประกอบการเพื่อชุมชน มุ่งส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นมีระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน สามารถจัดการและพัฒนาตนเองโดยใช้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมเป็นฐานในการขับเคลื่อนธุรกิจ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของ

การจัดตั้งพื้นที่สงวนชีวมณฑลที่มีความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ และการดำรงอยู่ของวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่น เพื่อสร้างระบบนิเวศของธุรกิจเพื่อสังคมในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา - คอกม้า ประกอบด้วย 6 ปฏิบัติการ ดังนี้

2.1) การริเริ่มเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular economy initiative) กิจกรรมด้านการส่งเสริมเศรษฐกิจหมุนเวียน คือการใช้วัตถุดิบและผลิตภัณฑ์ตามฤดูกาลท้องถิ่นโดยไม่ต้องหาซื้อวัตถุดิบจากต่างถิ่น ทำให้เกิดรายได้หมุนเวียนในชุมชนจากการขายพืชท้องถิ่น โดยสวนทูนอินรับซื้อพืชบางชนิดมาใช้เป็นวัตถุดิบในการประกอบอาหารในชุมชน รวมถึงทำให้เกิดการจ้างงาน เช่น คนสวน คนงาน และพนักงานบริการอาหาร นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้คนในชุมชนบ้านม่วงคำปลูกพืชผักสวนครัวไว้เป็นอาหารและเป็นอาชีพเสริมสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยส่งเสริมให้เกิดระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน

2.2) การพัฒนาอาชีพ (Professional development) กิจกรรม Workshop สำหรับกลุ่มการประชุมและศึกษาดูงาน เน้นการเรียนรู้และการให้โอกาสเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์และเกษตรกร

ผู้ปลูกกาแฟที่อยู่บนพื้นที่สูงให้มาเรียนรู้ศึกษาดูงานกาแฟอย่างจริงจัง นำเสนอถึงคุณค่าของเมล็ดกาแฟที่ตั้งใจและใส่ใจในกระบวนการเพาะปลูกและเก็บเกี่ยว โดยเชื่อมต่อบริษัทผู้มาศึกษาดูงานกับเกษตรกรและเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ อีกทั้งยังมีโรงเรียนสำหรับปลูกกาแฟ โกโก้ และดอกไม้ที่สามารถรับประทานได้และใช้ตกแต่งจานอาหารและเครื่องดื่ม รวมถึงจำหน่ายพันธุ์ไม้และดอกไม้ให้กับผู้ประกอบการทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่

2.3) การเรียนรู้ชุมชน (Community learning) กิจกรรมการจัดการเรียนรู้สู่ชาวบ้าน โรงเรียนและหน่วยงานท้องถิ่น ผ่านการอบรมและการแปรรูปมะเข้ เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับคุณค่าและความสำคัญของกลุ่มวิสาหกิจที่มีต่อชุมชน โดยการนำวัตถุดิบท้องถิ่นมาต่อยอดให้เกิดคุณค่า สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนและลดการนำเข้าวัตถุดิบภายนอก โดยมะเข้เป็นพืชท้องถิ่นของชุมชนที่นำมาพัฒนาต่อยอดจนเกิดเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความโดดเด่นและแตกต่าง เช่น สบู่ แชมพู คุกกี้ เป็นต้น

2.4) การส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น (Local cultural

ตารางที่ 2 กลยุทธ์การดำเนินงานของผู้ประกอบการในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา - คอกม้า

ลำดับ	กลยุทธ์	ผลการดำเนินงาน
1	แคมเปญของธุรกิจ	กำหนดแคมเปญของธุรกิจหรือสินค้าและบริการที่สอดคล้องกับเป้าหมายของพื้นที่สงวนชีวมณฑล
2	ประเภทหรือสาขาของการศึกษาดูงาน	กำหนดประเภทของกิจกรรมศึกษาดูงานให้สอดคล้องกับเป้าหมายของพื้นที่สงวนชีวมณฑล
3	ชื่อเส้นทางศึกษาและดูงานวิชาการ	กำหนดชื่อเส้นทางหรือกิจกรรมศึกษาและดูงานวิชาการเพื่อสื่อสารกับกลุ่มลูกค้าเป้าหมายได้ถูกต้อง
4	การพัฒนากิจกรรมศึกษาดูงาน	ออกแบบกิจกรรมศึกษาและดูงานวิชาการโดยใช้ทรัพยากรเป็นฐานและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน
5	ผู้ให้ข้อมูลความรู้ตลอดกิจกรรม	กำหนดวิทยากรหลักที่ทำหน้าที่เป็นผู้ให้ข้อมูลความรู้ตลอดกิจกรรมศึกษาและดูงานวิชาการ
6	ผู้ให้ข้อมูลรายกิจกรรม	กำหนดผู้ให้ข้อมูลและสาธิตในแต่ละขั้นตอนของกิจกรรมศึกษาและดูงานวิชาการ
7	ของที่ระลึกสำหรับลูกค้า	จัดทำของที่ระลึกเพื่อสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้าให้กลับมาศึกษาดูงานและทำกิจกรรมในชุมชน
8	จุดศึกษาดูงานที่สำคัญของชุมชน	กำหนดจุดศึกษาดูงานที่สำคัญตามประเภทของการศึกษาดูงานของกิจการเชื่อมโยงกับชุมชน
9	จุดขายสินค้าและผลิตภัณฑ์ชุมชน	กำหนดจุดขายของที่ระลึกควรให้ความสำคัญกับการนำเสนอและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ที่ผลิตในชุมชน
10	ความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ	เตรียมความพร้อมพร้อมห้องประชุม สถานที่จัดประชุมนอกอาคาร ที่พัก ที่จอดรถ ห้องน้ำ เพื่อรองรับกลุ่มศึกษาดูงาน

promotion) กิจกรรมด้านความหลากหลายทางวัฒนธรรม คือ การเรียนรู้ถึงที่มาและคุณค่าของผลิตภัณฑ์จากเส้นใยกล้วยที่เป็นเอกลักษณ์ รวมถึงการทำหัตถกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ชนเผ่าม้งที่ได้นำเส้นใยจากกล้วยมาถักทอเป็นเครื่องนุ่งห่มตามความเชื่อที่มีความผูกพันกับวิถีชีวิต สัมผัสผ่านภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาจนผสมผสานและต่อยอดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นนำไปสู่สินค้าที่มีคุณค่าด้านหัตถกรรมสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน

2.5) การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity conservation) กิจกรรมการเรียนรู้ความหลากหลายทางชีวภาพ คือ การเรียนรู้ถึงที่มา คุณค่าและความสำคัญของการอนุรักษ์กล้วยไม้ป่าม่วยในท้องถิ่นซึ่งเป็นความร่วมมือของชุมชนในการอนุรักษ์พันธุ์กล้วยไม้ท้องถิ่น โดยบูรณาการกับการจัดกิจกรรมศึกษาดูงาน เพื่อให้ส่งเสริมการพัฒนาชุมชนและการอนุรักษ์พื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา - คอกม้า

2.6) การลดของเสียจากอาหาร (Food waste prevention) กิจกรรมการลดของเสียจากอาหาร เป็นการเรียนรู้ถึงที่มา คุณค่าและความสำคัญของกระบวนการแปรรูปแมคคาเดเมีย ซึ่งโป่งแยงฟาร์มปลูกต้นแมคคาเดเมีย โดยใช้ประโยชน์จากเปลือกของเมล็ดแมคคาเดเมียที่เป็นของเสียและเหลือใช้มาพัฒนาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ เช่น สบู่ ถ่าน ปุ๋ยอินทรีย์ เป็นต้น ซึ่งเป็นการลดของเสียจากกระบวนการแปรรูปผลิตภัณฑ์

3) การพัฒนาและการอนุรักษ์พื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา - คอกม้า

การสร้างตัวแบบธุรกิจ (Business model) เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มการประชุมและศึกษาดูงานในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา - คอกม้า สอดคล้องกับการพัฒนาและการอนุรักษ์พื้นที่สงวนชีวมณฑล ประกอบด้วย 6 ปฏิบัติการ ได้แก่

การริเริ่มเศรษฐกิจหมุนเวียน - สวนทูนอิน โดยสร้างสรรค์เมนูอาหารจากพืชตามฤดูกาลของท้องถิ่น โดยรับซื้อวัตถุดิบและสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน รวมถึงช่วยลดการนำเข้าวัตถุดิบภายนอกชุมชน ซึ่งสนับสนุนการอนุรักษ์พื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา - คอกม้า ผ่านการขับเคลื่อนการพัฒนาโครงการ Zero Waste Zero Carbon โดยชุมชนบ้านม่วงคำ

การพัฒนาอาชีพ - Di Bosco - Coffee Specialist โดยจัดกิจกรรมศิลปะการชงกาแฟเพื่อสร้างทักษะและพัฒนาอาชีพการชงกาแฟที่มีมาตรฐานระดับสากลให้กับเยาวชนกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งสร้างแรงบันดาลใจและให้โอกาสด้านการประกอบอาชีพกับกลุ่มเยาวชนทั้งในชุมชนและนอกชุมชน โดยเน้นการใช้เมล็ดกาแฟที่ปลูกในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา - คอกม้า

การเรียนรู้ชุมชน - วิสาหกิจชุมชนบ้านกองแหะ จัด

กิจกรรมเรียนรู้การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากมะแข่นร่วมกับนักเรียนในโรงเรียนบ้านกองแหะและคนในชุมชน โดยใช้มะแข่นเป็นวัตถุดิบในการพัฒนาเป็นสินค้าและบริการที่เป็นอัตลักษณ์ของหมู่บ้านกองแหะ เพื่อสนับสนุนการศึกษาและเรียนรู้ของชุมชนในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา - คอกม้า

การส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น - วิสาหกิจชุมชนดาวม่วงงานผ้าใยกล้วย จัดกิจกรรมการทำงานหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้านโดยการทอผ้าจากผ้าใยกล้วย เพื่อเล่าเรื่องราวทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ม้งผ่านการผลิตและออกแบบงานผ้าใยกล้วย เพื่ออนุรักษ์ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา - คอกม้า

การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ - วิสาหกิจชุมชนกลุ่มเพาะเลี้ยงกล้วยไม้ป่าม่วยบ้านปางไคร้ จัดกิจกรรมเพาะเลี้ยงกล้วยไม้ป่าม่วยและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากกล้วยไม้พื้นถิ่น เพื่ออนุรักษ์ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา - คอกม้า ทำให้ชุมชนบ้านปางไคร้ จึงเป็นแหล่งศึกษาดูงานด้านกล้วยไม้ที่สามารถรองรับนักเดินทางกลุ่มการประชุมและศึกษาดูงานทั้งในประเทศและต่างประเทศ

การลดของเสียจากอาหาร - โป่งแยงฟาร์ม จัดกิจกรรมการลดขยะเป็นศูนย์ตลอดกระบวนการผลิตและแปรรูปแมคคาเดเมีย เพื่อสร้างเรื่องราวและแรงจูงใจให้ลูกค้าที่มาใช้บริการให้มีส่วนร่วมในการลดขยะจากอาหาร ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาโครงการ Zero Waste Zero Carbon ของชุมชนบ้านม่วงคำ และการลดขยะในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา - คอกม้า

ดังนั้น ตัวแบบธุรกิจของผู้ประกอบการเพื่อชุมชนในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา - คอกม้า จึงออกแบบและพัฒนากิจกรรมให้มีความโดดเด่นแตกต่างกัน เพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญและหลากหลายของกิจกรรมศึกษาดูงาน รวมถึงการสื่อสารอัตลักษณ์และความจริงแท้ของชุมชน โดยตัวแบบธุรกิจนี้ได้เผยแพร่ในรูปแบบของสื่อวีดิทัศน์ผ่านช่องทางออนไลน์

ความรู้หรือความเชี่ยวชาญที่ใช้

การพัฒนาอย่างยั่งยืน

การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable development: SD) เป็นหลักคิดสากลที่มุ่งสร้างความสมดุลของการพัฒนา มีองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่ สิ่งแวดล้อม (Environment) เศรษฐกิจ (Economic) และสังคม (Social) โดยองค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) ได้กำหนดหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ประกอบด้วย 3 เสาหลัก ได้แก่ เสาหลักด้านเศรษฐกิจ เสาหลักด้านสังคม และเสาหลักด้านสิ่งแวดล้อม (United Nations, 2015) ในมุมมองของนักวิชาการหลากหลายสาขาวิชา Barbier & Burgess (2019) ศึกษาการพัฒนาอย่างยั่งยืน กล่าวว่าองค์ประกอบพื้นฐานของการพัฒนาอย่างยั่งยืน ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน สอดคล้องกับ Omer & Noguchi (2019) กล่าวว่า สามเสาหลักของการพัฒนาอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นความพยายามที่จะส่งเสริมให้การดำเนินการในอีกหลายปีข้างหน้าเปลี่ยนแปลงสู่โลกที่ยั่งยืน

องค์การการท่องเที่ยวโลก (UNWTO) เสนอเพิ่มเติมว่า หลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนควรมีองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน ได้แก่ เศรษฐกิจ วัฒนธรรม สังคม และสิ่งแวดล้อม เนื่องจากการพัฒนาการท่องเที่ยวมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมที่หลากหลาย โดยการพัฒนาอย่างยั่งยืนควรเน้นความสมดุลขององค์ประกอบดังกล่าว เพื่อเป็นหลักประกันความยั่งยืนในระยะยาว (UNEP & UNWTO, 2005) ขณะเดียวกัน UNESCO กล่าวว่าไว้อย่างชัดเจนว่าการพัฒนาอย่างยั่งยืนควรประกอบด้วยมิติด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีความสัมพันธ์กันโดยไม่สามารถแยกออกจากกันได้ (UNESCO, 2020c) โดยการเพิ่มองค์ประกอบด้านวัฒนธรรมนั้น เนื่องจากวัฒนธรรมมีความสำคัญและเป็นฐานรากสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืน

พื้นที่สงวนชีวมณฑลเป็นการตกลงเกณฑ์ที่กำหนดโดยสหประชาชาติว่าภูมิภาคควรพยายามดำเนินการตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Lyon et al., 2017) เป้าหมายของพื้นที่สงวนชีวมณฑล มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับชุมชนท้องถิ่นและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดในการวางแผนและการจัดการโดยบูรณาการบทบาทสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรม 2) การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน และ 3) การสนับสนุนและหนุนเสริมการพัฒนาผ่านการวิจัย การติดตาม การศึกษาและการฝึกอบรม นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ธรรมชาติที่สำคัญของประเทศและภูมิภาค (UNESCO, 2020a) เพื่อให้เกิดประโยชน์ด้านการอนุรักษ์และการพัฒนาพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้น การศึกษานี้ให้ความสำคัญกับแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ได้แก่ เศรษฐกิจ วัฒนธรรม สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของการจัดการและการอนุรักษ์พื้นที่สงวนชีวมณฑล โดยคัดเลือกและจำแนกผู้ประกอบการออกเป็น 6 สาขา ประกอบด้วย การริเริ่มเศรษฐกิจหมุนเวียน การพัฒนาอาชีพ การเรียนรู้ชุมชน การส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ และการลดของเสียจากอาหาร เพื่อพัฒนาผู้ประกอบการในพื้นที่

สงวนชีวมณฑลแม่สา – คอกม้า

ผู้ประกอบการธุรกิจเพื่อชุมชน

ธุรกิจเพื่อชุมชน (Community entrepreneur) คือ กระบวนการผลิตและการตลาดที่เน้นคุณธรรมและความยั่งยืน กระบวนการแบ่งปันมูลค่าส่วนเกินให้มีความสำคัญในกำไรและคุณค่า เช่น ลดการเบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม ชุมชนเข้มแข็งขึ้น จัดการตนเองได้ และเป็นผู้ดำเนินการสร้างการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นต้น ดังนั้น การจัดการธุรกิจเป็นแบบสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ผ่านกระบวนการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมเรียนรู้ ร่วมแบ่งปัน ร่วมดูแลตรวจสอบ ปัจจัยทางการผลิตที่เอื้อต่อแนวทางนี้ คือ ธรรมชาติ ทน และความร่วมมือที่สร้างความได้เปรียบทางการผลิตสินค้าและบริการให้กับชุมชน (Community Organizations Development Institute, 2020) สามารถพึ่งพาตนเองบนฐานต้นทุนของชุมชนได้ และสะท้อนถึงความต้องการที่แท้จริงของชุมชนเป็นที่ตั้งในการพัฒนาร่วมกับภาคีเครือข่าย โดยชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาเชิงพื้นที่ร่วมกับภาคีเครือข่ายแบบพหุภาคีและการสร้างความเข้าใจร่วมกัน (Khamkerd et al., 2020)

ผู้ประกอบการธุรกิจเพื่อชุมชน มีบทบาทด้านการบริหารจัดการเศรษฐกิจและทุนชุมชน องค์การภาคีและเครือข่ายที่เข้าร่วมมุ่งเน้นให้ชุมชนท้องถิ่นมีระบบเศรษฐกิจและทุนชุมชนที่มั่นคง สามารถพึ่งตนเองและจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน ด้วยกระบวนการบริหารจัดการแนวราบอย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณธรรมและตระหนักถึงการพัฒนายั่งยืน (Community Organizations Development Institute, 2020) ดังนั้นผู้ประกอบการเพื่อชุมชน หมายถึง ผู้ประกอบการท้องถิ่นที่ให้ความสำคัญกับกระบวนการผลิตและการให้บริการโดยมีเป้าหมายในการดำเนินงานร่วมกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนโดยการริเริ่มเศรษฐกิจหมุนเวียน การพัฒนาอาชีพ การเรียนรู้ชุมชน การส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ และการลดของเสียจากอาหาร ซึ่งนำมาเป็นแนวทางในการสร้างปฏิบัติการท้องถิ่นที่เป็นกลไกการพัฒนาของผู้ประกอบการเพื่อชุมชนในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา – คอกม้า

กระบวนการชื่นชมอย่างสร้างสรรค์

กระบวนการชื่นชมอย่างสร้างสรรค์ (Appreciate influence control: AIC) เป็นเครื่องมือในการระดมความคิดเห็นที่มีศักยภาพในการเสริมสร้างพลังและกระตุ้นการยอมรับของชุมชนให้ร่วมพัฒนาชุมชนและสามารถขยายผลได้ (Bhuhakosa, 2011) โดยมีขั้นตอนรวมความคิดและความต้องการของชุมชนไว้ใน

แผนงาน โดยกำหนดกิจกรรม 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสร้างความรู้ (Appreciation: A) เป็นขั้นตอนของการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการร่วมประชุม ทุกคนแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นและหาข้อสรุปร่วมกัน แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนย่อย คือ ขั้นตอน A-1 มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาปัญหาในสถานการณ์จริงของผู้ประกอบการด้วยการอภิปรายและทำความเข้าใจปัญหา เพื่อลดช่องว่างในการดำเนินงานและให้บรรลุวัตถุประสงค์ ขั้นตอน A-2 มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความร่วมมือและการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สร้างความตระหนักต่อคุณค่าและความสำคัญของพื้นที่สงวนชีวมณฑล

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างแนวทางการพัฒนา (Influence: I) เป็นขั้นตอนการหาวิธีการที่จะพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาของชุมชนหรือพื้นที่เป้าหมายตามเป้าหมายของโครงการวิจัย รวมถึงวิธีการออกแบบ ปรับปรุงและการพัฒนากิจกรรมที่สอดคล้องกับปัญหาหรือความต้องการที่แท้จริงของชุมชน โดยจัดลำดับความสำคัญตามความเห็นของกลุ่มผู้เข้าร่วมประชุม รวมถึงการจัดกิจกรรมและสำรวจพื้นที่เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาร่วมกันและนำไปสู่การสร้างแนวทางปฏิบัติ

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างแนวทางปฏิบัติ (Control: C) เป็นขั้นตอนการพัฒนาองค์ความรู้และการปฏิบัติการในขั้นตอน A และขั้นตอน I มาประมวลผลสู่แนวทางปฏิบัติ คือ การระดมความคิดและการพัฒนากลุ่มผู้ประกอบการ รวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อให้ผู้ประกอบการท้องถิ่นเกิดความเข้าใจและสามารถระบุปัจจัยอื่น ๆ ซึ่งสามารถปรับปรุงให้สอดคล้องกับบริบทและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

การพัฒนากิจกรรมศึกษาดูงานวิชาการ

อุตสาหกรรมไมซ์ (Meetings, Incentive Travels, Conventions, Exhibitions: MICE) ประกอบด้วย การประชุมองค์กร การเดินทางเพื่อเป็นรางวัล การประชุมวิชาชีพ และการจัดงานแสดงสินค้าและนิทรรศการ (UNWTO, 2017) เป็นเป้าหมายของการเติบโตที่กำหนดโดยรัฐบาลและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญระดับเมืองและระดับประเทศ (Jones & Li, 2015) โดยปกติแล้วการจัดงานไมซ์ทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ โดยเฉพาะการประชุมนานาชาติจะมีการจัดรายการนำเที่ยวสำหรับลูกค้าหรือผู้เข้าร่วมงานประชุม แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การจัดรายการนำเที่ยวก่อนการประชุม (Pre – tour) และการจัดรายการนำเที่ยวหลังการประชุม (Post – tour) (Thailand Convention & Exhibition Bureau, 2020) เพื่อให้บริการผู้เข้าร่วมงานประชุม

โดยตรงหรือสำหรับผู้ร่วมเดินทางมากับผู้ประชุม ขณะเดียวกันการจัดกิจกรรมเพื่อรองรับกลุ่มประชุมและฝึกอบรมเชิงวิชาการก็มีการจัดการศึกษาดูงานในระหว่างการประชุม ดังนั้น การจัดกิจกรรมศึกษาดูงานวิชาการ แบ่งได้ 3 ลักษณะ ได้แก่ ศึกษาดูงานก่อนการประชุม (Pre – technical tour) ศึกษาดูงานระหว่างการประชุม (During technical tour) และศึกษาดูงานหลังการจัดงาน (Post – technical tour)

การเยี่ยมชมทางเทคนิค (Technical visit) เกี่ยวข้องกับนักเดินทางจากประเทศหรือภูมิภาคอื่นที่มีจุดประสงค์ในการศึกษาและดูงานเพื่อสังเกตเทคโนโลยีขั้นสูง ระบบการผลิตในโรงงานอุตสาหกรรมสมัยใหม่ ฯลฯ โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ได้แก่ 1) ความต้องการของธุรกิจที่มุ่งเป้าไปที่การเจรจาต่อรองและการถ่ายทอดเทคโนโลยีโดยตรง 2) ความต้องการที่มุ่งแลกเปลี่ยนข้อมูลกับพันธมิตรทางธุรกิจและผู้ประกอบกิจการอื่น ๆ ในอุตสาหกรรมเดียวกัน และ 3) ความต้องการในการรวบรวมข้อมูลและจัดกิจกรรมศึกษาดูงาน เช่น การประชุมนานาชาติ (Ito et al., 2017) ในประเทศไทย การเยี่ยมชมทางเทคนิคเป็นลักษณะของการศึกษาดูงานเฉพาะด้านหรือการศึกษาดูงานวิชาการ ซึ่งเป็นการเดินทางจากเมือง ประเทศหรือภูมิภาคอื่น ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและดูงานการดำเนินงานขององค์กรทั้งที่เป็นหน่วยงานภาครัฐและบริษัทเอกชน เช่น ศึกษาดูงานด้านอุตสาหกรรม นวัตกรรมและเทคโนโลยี รวมถึงศึกษาดูงานด้านการพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชน เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ชุมชนที่ได้รับรางวัลต่าง ๆ เฉพาะสาขาที่มีการดำเนินกิจกรรมอย่างโดดเด่น ดังนั้น การประชุมวิชาชีพและการประชุมในปัจจุบันจึงเสนอการเยี่ยมชมทางเทคนิคเป็นแพ็คเกจเพิ่มเติมสำหรับผู้เข้าร่วมงานเพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดความสนุกสนานกับสถานที่นั้น ๆ พร้อมกับได้รับความรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ (Zakariya et al., 2020)

การยกระดับการออกแบบกิจกรรมสำหรับนักเดินทางกลุ่มไมซ์ ประกอบด้วย การปรับแต่งประสบการณ์ตามความสนใจของผู้เข้าร่วมโปรแกรม (Personalization and customization) การศึกษาและการสร้างเครือข่าย (Education and networking) ประสบการณ์ใหม่และจริงแท้ (New and authentic experiences) และการมีส่วนร่วมตลอดโปรแกรม (Engagement throughout the program) ซึ่งส่งผลต่อการกลับมาจัดกิจกรรมหรือเข้าร่วมกิจกรรมในพื้นที่ซ้ำ (Thailand Convention & Exhibition Bureau, 2020) อย่างไรก็ตาม ในการประชุมวิชาการ การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวมุ่งเน้นกลุ่มเป้าหมายได้รับความรู้เชิงวิชาการและประสบการณ์ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการประชุมนั้น ๆ โดยทั่วไปผู้จัดงานประชุมวิชาการที่มีการจัดกิจกรรมศึกษาดูงาน

จะกำหนดแคมเปญกิจกรรม ประเภทของการจัดกิจกรรม เส้นทาง การศึกษาดูงาน

ดังนั้น เมืองและชุมชนที่เป็นเจ้าภาพงานประชุมจะต้องมี การจัดเตรียมกิจกรรมศึกษาดูงาน วิทยากรผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับ กิจกรรมและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับผู้เข้าร่วมประชุม สัมมนาและศึกษาดูงาน ได้แก่ 1) จุดดูงานที่สำคัญ 2) กิจกรรม 3) ที่พัก 4) ห้องจัดประชุมในอาคาร 5) สถานที่จัดประชุมนอก อาคาร 6) สถานที่รับประทานอาหาร 7) ร้านขายของที่ระลึก 8) ที่จอดรถ และ 9) ห้องน้ำ (Thailand Convention & Exhibition Bureau, 2019) ดังนั้นการจัดกิจกรรมศึกษาและดูงานวิชาการ เป็นลักษณะของการเดินทางเพื่อศึกษาดูงานเชิงวิชาการในสถานที่ สำคัญของเมืองหรือชุมชน หรือการบริหารจัดการพื้นที่ที่มีความ สำคัญระดับชาติและนานาชาติเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นสำหรับกลุ่ม ผู้เข้าร่วมงานประชุม ผังอบรมและสัมมนา กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ หรือกิจกรรมส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) โดยการ จัดประชุม สัมมนาและฝึกอบรมเชิงวิชาการที่มีการจัดกิจกรรม ศึกษาดูงานในชุมชนที่ประสบความสำเร็จหรือเป็นต้นแบบ ซึ่งอาจ จัดขึ้นก่อนและหลังการจัดงานประชุมหรือบางครั้งอาจจัด กิจกรรมศึกษาดูงานระหว่างการประชุม

ในช่วงของการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) และภาวะถดถอยทางเศรษฐกิจ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในชนบท เช่น ประชาชน นักวิชาการ นักพัฒนาและผู้ตัดสินใจเชิง นโยบาย ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาธุรกิจท้องถิ่นและการ เป็นผู้ประกอบการมากขึ้นเพื่อเป็นแนวทางในการฟื้นฟูชุมชน (de Guzman et al., 2020) การพัฒนาท้องถิ่นตามแบบการเป็น ผู้ประกอบการจัดเป็นนวัตกรรมและเป็นโอกาสใหม่สำหรับการ พัฒนาทางเศรษฐกิจ และกำลังเผชิญกับความท้าทายในการเป็น นวัตกรรมที่ส่งเสริมรูปแบบธุรกิจบนฐานของความร่วมมือ ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและหุ้นส่วนภาครัฐ เทคโนโลยีดิจิทัล และสื่อสังคมออนไลน์ กำลังมีผลกระทบอย่างมาก โดยกิจกรรม ทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลาย (Valentina et al., 2015) เช่น การพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายเพื่อ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อำเภอชนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของกลุ่ม วิสาหกิจชุมชน 9 กลุ่ม พบว่าการพัฒนาศักยภาพของกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนในด้านองค์ความรู้และการรวมกลุ่มเพื่อสร้างความ แข็งแรงของชุมชน โดยการจัดตั้งชมรมผู้ประกอบการเพื่อสุขภาพ ทำให้เกิดการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและการกระจายรายได้สู่ ชุมชน (Pantaruk & Cheablam, 2021)

ขณะเดียวกันปัญหาสิ่งแวดล้อมได้รับความสนใจมากขึ้น ต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ทำให้การประกอบการเพื่อสังคม

และการเป็นผู้ประกอบการทั่วไปมีความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัย ทางสังคมวัฒนธรรมและปัจจัยทางเศรษฐกิจ เนื่องจากกิจกรรม ส่วนใหญ่ดำเนินการโดยผู้ประกอบการเกี่ยวกับการพัฒนา ผลิตภัณฑ์ใหม่ การค้นหาตลาดใหม่และการเข้าสู่นวัตกรรม (Méndez-Picazo et al., 2021)

สถานการณ์ใหม่ ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

ผู้ประกอบการเพื่อชุมชนในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา – ดอกไม้ เกิดการเรียนรู้และพัฒนาทักษะด้านการบริการจัด กิจกรรมศึกษาดูงานตามแนวคิดการพัฒนากิจกรรมศึกษาดูงาน โดยกิจกรรมที่ได้พัฒนาตามกลยุทธ์การพัฒนาดำเนินงาน ได้แก่ การกำหนดแคมเปญของธุรกิจ จำนวน 6 แคมเปญ เพื่อสื่อสาร กับกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการศึกษาดูงาน ทำให้เกิดแคมเปญของ ธุรกิจที่สะท้อนถึงชุมชนและพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา – ดอกไม้ นำไปสู่การผลักดันเป็นแคมเปญของหมู่บ้านและชุมชน ประเภท และสาขาของการศึกษาดูงาน จำนวน 6 สาขา เพื่อสร้างความ แตกต่างของแหล่งศึกษาดูงานและช่วยลดปัญหาการซ้ำซ้อนของ กิจกรรม ชื่อเส้นทางศึกษาและดูงานวิชาการ จำนวน 6 เส้นทาง ผู้ประกอบการสามารถนำเสนอเส้นทางศึกษาดูงานเป็นภาพรวม ของชุมชนเพื่อจุดจูงใจกลุ่มการประชุมและศึกษาดูงาน การพัฒนา กิจกรรมศึกษาดูงาน รวมจำนวน 19 กิจกรรม เป็นการปรับปรุง และออกแบบใหม่โดยความเห็นชอบของผู้ประกอบการที่ต้องการ ให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้ควบคู่กับการจำหน่ายสินค้าและการให้ บริการ เพื่อสร้างความรู้และประสบการณ์ให้กับผู้มาใช้บริการ

ผู้ให้ข้อมูลความรู้ตลอดกิจกรรม จำนวน 6 คน เป็นผู้ให้ ข้อมูลหลักในการนำเสนอภาพรวมของชุมชน เป้าหมายของ กิจกรรมและให้ความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมตลอดกระบวนการ ผู้ให้ ข้อมูลรายกิจกรรม จำนวน 12 – 14 คน เป็นผู้ให้ข้อมูลในแต่ละจุด เช่น แหล่งวัตถุดิบ วิธีการดำเนินกิจกรรม ประโยชน์ของกิจกรรม ที่เกิดขึ้นกับชุมชน เป็นต้น ซึ่งผู้ประกอบการที่เป็นกลุ่มวิสาหกิจ ชุมชนจะกำหนดผู้ให้ข้อมูลแต่ละกิจกรรม ของที่ระลึกสำหรับกลุ่ม ผู้มาศึกษาดูงาน จำนวน 6 ชนิด ซึ่งสะท้อนถึงธุรกิจและอัตลักษณ์ ชุมชน เพื่อสร้างภาพลักษณ์และผูกพันกับนักเดินทางกลุ่มการ ประชุมและศึกษาดูงานในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา – ดอกไม้

จุดศึกษาดูงานที่สำคัญของชุมชน จำนวน 18 จุดสำคัญ ผู้ประกอบการนำเสนอจุดศึกษาดูงานที่โดดเด่นของตนเองหรือ ของหมู่บ้าน เพื่อเป็นทางเลือกเพิ่มเติมสำหรับกลุ่มการประชุม

และศึกษาดูงานในพื้นที่สงวนชีวมณฑล จุดขายสินค้าที่มาจากชุมชน แบ่งเป็นร้านขายสินค้า 2 ร้าน และจุดขายของที่ระลึก 4 จุด โดยมุ่งเน้นการตลาดการนำเข้าสินค้าจากภายนอกชุมชนมาเป็นสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่ผลิตในชุมชนเป็นหลัก ทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนภายในพื้นที่สงวนชีวมณฑล และการเตรียมความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมความสะดวกอื่น ๆ ผู้ประกอบการได้จัดเตรียมและปรับปรุงตามศักยภาพของแต่ละกิจการ เช่น สถานที่จัดประชุม สถานที่รับประทานอาหาร ห้องน้ำ ที่จอดรถ ฯลฯ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มการประชุมและศึกษาดูงาน ดังนั้น ปฏิบัติการต้นแบบนี้เป็นกรริเริ่มการดำเนินงานร่วมกันในระดับท้องถิ่นที่มุ่งหวังให้เกิดการขับเคลื่อนและผลักดันให้ผู้ประกอบการเพื่อชุมชนในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา – คอกม้า ลู่การเป็นจุดหมายปลายทางด้านการศึกษาดูงานวิชาการในระดับนานาชาติ

การดำเนินโครงการให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและกระบวนการเรียนรู้ของทั้งผู้ประกอบการ ชุมชน และผู้มาเยือน โดยช่วงระยะเวลาการวิจัยเดือนตุลาคม – ธันวาคม พ.ศ. 2563 ซึ่งเป็นช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ มีนักท่องเที่ยวกลุ่มศึกษาดูงานเข้ามาทำกิจกรรม จำนวน 8 กลุ่ม โดยผู้ประกอบการสามารถจัดกิจกรรม ราคา 450 บาทต่อคน ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและผู้แทนชุมชนในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา – คอกม้า พบว่า ช่วงที่ไม่มีการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) มีกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาศึกษาดูงานและทำกิจกรรมในชุมชนประมาณ 40 – 50 กลุ่มต่อปี จำนวนเฉลี่ยกลุ่มละ 30 – 50 คน เมื่อนำมาคำนวณเป็นรายได้จากการศึกษาดูงานและทำกิจกรรมพบว่าผู้ประกอบการมีรายได้เพิ่มขึ้นรายละเอียดดังตารางที่ 3

ดังนั้น ระหว่างเดือนตุลาคม – ธันวาคม พ.ศ. 2563 ผู้ประกอบการเพื่อชุมชนมีรายได้สุทธิจากกิจกรรมศึกษาดูงานและทำกิจกรรม จำนวน 103,430 บาท คิดเป็นร้อยละ 66.99 ของรายได้ทั้งหมด และรายได้ของคนในชุมชนที่เป็นค่าจ้างแรงงานในการจัดกิจกรรมศึกษาดูงาน จำนวน 12,000 บาท และรายได้หมุนเวียนจากการขายวัตถุดิบที่เป็นพืชท้องถิ่นตามฤดูกาล จำนวน 8,090 บาท

ผลกระทบและความยั่งยืนของการเปลี่ยนแปลง

ผู้ประกอบการเพื่อชุมชนในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา – คอกม้า เกิดกระบวนการเรียนรู้ ทักษะ และสามารถจัดกิจกรรมศึกษาดูงาน เพื่อรองรับกลุ่มการประชุมและศึกษาดูงาน ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจัดกิจกรรมและการจ้างงานคนในท้องถิ่น รวมถึงทำให้เกิดการขายวัตถุดิบที่เป็นพืชท้องถิ่นตามฤดูกาลที่ใช้ในการจัดกิจกรรม เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ผู้ประกอบการสามารถใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ระบบนิเวศป่าของชุมชนและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน นำไปสู่การขับเคลื่อนเชิงนโยบายและการจัดการ โดยกลุ่มผู้ประกอบการเพื่อชุมชนได้ร่วมกันกำหนดนโยบายการพัฒนาสินค้าและบริการบนฐานทรัพยากรในพื้นที่ ในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา – คอกม้า

การถ่ายทอดองค์ความรู้และประสบการณ์สู่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ โดยผู้ประกอบการเพื่อชุมชนที่ผ่านการพัฒนาแล้ว

ตารางที่ 3 รายได้ที่เพิ่มขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมระหว่างเดือนตุลาคม – ธันวาคม พ.ศ. 2563

รายการ	รายละเอียด	ราคาต่อหน่วย	ราคารวม	สัดส่วน (%)
รายได้	รายได้จากการดำเนินธุรกิจปกติ			
	8 กลุ่ม ๆ ละ 34 คน = 272 คน	450	122,400	
	การจัดงานอีเวนต์โดยผู้ประกอบการชุมชน		32,000	
รวมรายได้ (บาท)			154,400.00	100
ต้นทุน	วัตถุดิบ (สำหรับ 8 กลุ่ม)		8,090.00	5.24
	ค่าจ้างแรงงาน สำหรับ 8 กลุ่ม ๆ ละ 5 คน = 40 คน	300	12,000.00	7.77
	ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ (คิดเฉลี่ยจากรายได้ 20%)		30,880.00	20
รวมต้นทุน (บาท)			50,970.00	33.01
รายได้สุทธิ (บาท)			103,430.00	66.99

จะเป็นต้นแบบในการถ่ายทอดความรู้และแนวปฏิบัติให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มุ่งสร้างความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา-คอกม้า ได้แก่ 1) ผู้ประกอบการในชุมชน สามารถดำเนินธุรกิจและจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับเป้าหมายของพื้นที่สงวนชีวมณฑล 2) ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมศึกษาดูงาน 3) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้สนับสนุนโครงการศึกษาและการวิจัยเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับผู้ประกอบการและชุมชนท้องถิ่น และ 4) การจัดกิจกรรมศึกษาดูงานเป็นการถ่ายทอดและสื่อสารให้กับนักเดินทางกลุ่มการประชุมและศึกษาดูงานให้เกิดการตระหนักและมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการอนุรักษ์พื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา-คอกม้า โดยผู้ประกอบการเพื่อสังคมการใช้แบรนด์พื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา - คอกม้า เพื่อสร้างการรับรู้ในการจัดกิจกรรมและการดำเนินธุรกิจ นอกจากนี้ พื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา - คอกม้า ได้รับการส่งเสริมให้เป็นต้นแบบแหล่งเรียนรู้และจุดหมายปลายทางของการศึกษาดูงานอย่างยั่งยืน

การสร้างพันธมิตรทางธุรกิจและเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดตั้งกลุ่มผู้ประกอบการเพื่อชุมชนในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา - คอกม้า เพื่อสร้างการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการพัฒนากิจกรรมศึกษาดูงานและการเปิดโอกาสให้หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องเข้ามามี

บทบาทในการส่งเสริมและการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในพื้นที่ เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สภาอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเข้ามาสนับสนุนให้พัฒนาสถานประกอบการและชุมชนให้เป็นแหล่งศึกษาดูงานรองรับการจัดประชุมสัมมนาในระดับชาติและนานาชาติที่จัดขึ้นในจังหวัดเชียงใหม่ รวมถึงการยกระดับศักยภาพของกลุ่มผู้ประกอบการท้องถิ่น เครือข่ายชุมชน และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีความพร้อมสามารถรองรับการจัดกิจกรรมศึกษาดูงานที่มีคุณภาพและสร้างประสบการณ์จริงแท้ ซึ่งจะเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนและการพัฒนาพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา - คอกม้า สู่อการเป็นจุดหมายปลายทางของการศึกษาดูงานระดับนานาชาติ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) สนับสนุนทุนวิจัยโครงการพัฒนาด้านผู้ประกอบการท้องถิ่นอัจฉริยะในพื้นที่สงวนชีวมณฑลแม่สา - คอกม้า ผ่านมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ประจำปีงบประมาณ 2563 สัญญาทุนเลขที่ FRB 630007/0171

References

- Barbier, E.B., & Burgess, J. C. (2019). Sustainable development goal indicators: Analyzing trade-offs and complementarities. *World Development*, 122(C), 295–305.
- Bhuahakosa, K. (2011). *Guidelines for learning community development*. Bangkok: National Research Council of Thailand (NRCT). (in Thai).
- Boonyawat, S. (1997). *Mae Sa – Kog Ma Biosphere Reserve*. (Conference proceeding). Bangkok: Office of Natural Resources and Environmental Policy and Planning. (in Thai).
- Community Organizations Development Institute. (2020). *Community business model canvas: CBMC*. Bangkok: Community Organizations Development Institute (CODI). (in Thai).
- de Guzman, M.R.T., Kim, S., Taylor, S., & Padasas, I. (2020). Rural communities as a context for entrepreneurship: Exploring perceptions of youth and business owners. *Journal of Rural Studies*, 80, 45–52.
- Department of Agricultural Extension. (2020). Small and micro community enterprise. Retrieved December 12, 2020, from: http://smce.doae.go.th/ProductCategory/SmceCategory.php?page_size=10&PAGE=5&province_id=50®ion_id=&hur_id=07&key_word=&startPage=1&endPage=9. (in Thai).
- Department of National Parks, Wildlife and Plant Conservation. (2020). *Strategic framework for biosphere reserve management in Thailand B.E. 2564 – 2573*. Bangkok: Department of National Parks, Wildlife and Plant Conservation. (in Thai).
- Forest Resource Management Office 1. (2020). Ministry of Natural Resources and Environment began to demolish illegal resorts on Doi Mon Jam after the expiration of the deadline, submit a legal appeal. Retrieved March 21, 2020, from: <https://www.forest.go.th/chiangmai1/th>. (in Thai).

- Ito, K., Kawamura, H., & Kato, M. (2017). Technical visits and industrial tourism: A case study of AVEX Inc. *Journal of Global Tourism Research*, 2(1), 45–52.
- Jones, C., & Li, S. (2015). The economic importance of meetings and conferences: A satellite account approach. *Annals of Tourism Research*, 52, 117–133.
- Khamkerd, T., Chaiyo, P., Sangiemsilp, P., Therawat, J., Reangkrit, U., & Chuayphen, P. (2020). Development of community agricultural tourism by multilateral in Wang – Yang community, Suphan Buri province. *Area Based Development Research Journal*, 12(6), 432–450. (in Thai).
- Lyon, A., Hunter-Jones, P., & Warnaby, G. (2017). Are we any closer to sustainable development? Listening to active stakeholder discourses of tourism development in the Waterberg biosphere reserve, South Africa. *Tourism Management*, 61, 234–247.
- Méndez-Picazo, M-T, Galindo-Martín, M-A, & Castaño-Martínez, M-S. (2021) Effects of sociocultural and economic factors on social entrepreneurship and sustainable development. *Journal of Innovation & Knowledge*, 6(2), 69–77.
- Million, W. (2018). Ecosystem economics: #Educate4Sustainability leads to forest restoration. Retrieved January 6, 2020, from: <https://bangkok.UNESCO.org/content/ecosystem-economics-educate4sustainability-leads-forestrestoration?fbclid=IwAR3Yg3o3auouVQrgjEcjRg6wHA3JRZWWNO00Jiq5QNHg0sVQEuk-q6UAbzo>.
- Nuipakdee, W. (2017). Mae Sa – Kog Ma. *Mae Sa – Kog Ma Biosphere Reserve Newsletter*, 1(1), 1–16. (in Thai).
- Office of the Ombudsman. (2020). Ombudsman visited the area to resolve the problem of the invasion of the national forest. Retrieved March 16, 2020, from: <https://www.ombudsman.go.th/en/news.php?id=37>
- Omer, M.A.B., & Noguchi, T. (2019). A conceptual framework for understanding the contribution of building materials in the achievement of Sustainable Development Goals (SDGs). *Sustainable Cities and Society*, 52, 101869.
- Pantaruk, S., & Cheablam, O. (2021). Development of community enterprises and networks for health tourism in Khanom district and Nakhon Si Thammarat province. *Area Based Development Research Journal*, 13(1), 1–15. (In Thai).
- Pong Yaeng Sub-District Administrative Organization. (2020). *Information of accommodations and entrepreneurs in Pong Yaeng sub-district*. Chiang Mai: Pong Yaeng Sub-District Administrative Organization. (in Thai).
- Pool-Stanvliet, R., Stoll-Kleemann, S., & Giliomee, J.H. (2018). Criteria for selection and evaluation of biosphere reserves in support of the UNESCO MAB programme in South Africa. *Land Use Policy*, 76, 654–663.
- Sethapun, T. (2017). *Biosphere reserve*. Bangkok: Department of National Parks Wildlife and Plant Conservation. (in Thai).
- Thailand Convention & Exhibition Bureau. (2019). *MICE for community: Northern region*. Bangkok: Thailand Convention & Exhibition Bureau (TCEB). (in Thai).
- Thailand Convention & Exhibition Bureau. (2020). *Incentive travels 101*. Bangkok: Thailand Convention & Exhibition Bureau (TCEB). (in Thai).
- UNEP & UNWTO. (2005). *Making tourism more sustainable: A Guide for policy makers*. Paris: UNEP. Madrid: UNWTO.
- UNESCO. (2017). *A new roadmap for the man and the biosphere (MAB) programme and its world network of biosphere reserves*. Paris: UNESCO.
- UNESCO. (2020a). Biosphere reserves. Retrieved December 1, 2020, from: <https://en.unesco.org/biosphere>.
- UNESCO. (2020b). Mae Sa-Kog Ma biosphere reserve, Thailand. Retrieved December 26, 2020, from: <https://en.UNESCO.org/biosphere/aspac/mae-sa-kog-ma>.
- UNESCO. (2020c). Sustainable development. Retrieved December 19, 2020, from: <https://en.UNESCO.org/themes/education-sustainable-development/what-is-esd/sd>.
- United Nations. (2015). *Transforming our world: the 2030 Agenda for sustainable development*. New York: United Nations.
- UNWTO. (2017). *Overview of the meetings industry in Asia*. Madrid: UNWTO.
- Valentina, V., Marius-Razvan, S., Ioana-Alexandra, L., & Stroe, A. (2015). Innovative valuing of the cultural heritage assets. Economic implication on local employability, small entrepreneurship development and social inclusion. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 188, 16–26.
- Yangsanong, M. (2017). *An application of the UNESCO's principle on criteria and guideline for geological sites conservation*. Bangkok: Department of Mineral Resources. (in Thai).
- Zakariya, K., Haron, R. C., Yusof, Z. B., & Ibrahim, I. (2020). Technical tours as special interest tourism in the urban context: A case study of Kuala Lumpur. *Asian Journal of Environment-Behaviour Studies (ajE-Bs)*, 5(16), 59–74.